

קושר של קיימא

1. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קיא עמוד ב – דף קיב עמוד א

משנה. ואלו קשרים שחייבין עליהן: קשר הגמלין, וקשר הספנין. וכשם שהוא חייב על קישורן - כך הוא חייב על היתרן. . . .

משנה. יש לך קשרין שאין חייבין עליהן כקשר הגמלין וכקשר הספנין. קושרת אשה מפתח חלוקה, וחוטי סבכה, ושל פסקיא, ורצועות מנעל וסנדל, ונודות יין ושמן, וקדירה של בשר. רבי אליעזר בן יעקב אומר: קושרין לפני הבהמה בשביל שלא תצא.

גמרא. הא גופא קשיא; אמרת יש קשרין שאין חייבין עליהן כקשר הגמלין וכקשר הספנים חיובא הוא דליכא, הא איסורא - איכא. והדר תני: קושרת אשה מפתח חלוקה - אפילו לכתחילה. - הכי קאמר: יש קשרין שאין חייבין עליהן כקשר הגמלין וכקשר הספנים, ומאי ניהו - קיטרא דקטרי בזממא, וקיטרא דקטרי באיסטרידא, חיובא הוא דליכא, הא איסורא - איכא. ויש שמוותרין לכתחילה, ומאי ניהו - קושרת מפתחי חלוקה.

... ורצועות מנעל וסנדל. איתמר: היתיר רצועות מנעל וסנדל, תני חדא: חייב חטאת, ותניא אידך: פטור אבל אסור, ותניא אידך מותר לכתחילה. קשיא מנעל אמנעל, קשיא סנדל אסנדל! - מנעל אמנעל לא קשיא, הא דקתני חייב חטאת - בדאושכפי, פטור אבל אסור - בדרבנן, מותר לכתחילה - בדבני מחוזא. סנדל אסנדל לא קשיא; הא דקתני חייב חטאת - בדטייעי, דקטרי אושכפי, פטור אבל אסור - בדחומרתא דקטרי אינהו, מותר לכתחילה - בסנדל דנפקי ביה בי תרי, כדרב יהודה.

2. רמב"ם הלכות שבת פרק י

הלכה א

הקושר קשר של קיימא והוא מעשה אומן חייב, כגון קשר הגמלין וקשר הספנין וקשרי א רצועות מנעל וסנדל שקושרין הרצענים בשעת ב עשייתן וכן כל כיוצא בזה, אבל הקושר קשר של קיימא ואינו מעשה ג אומן פטור * , וקשר שאינו של קיימא ואינו מעשה אומן מותר לקשרו לכתחלה.

הלכה ב

כיצד נפסקה לו רצועה וקשרה נפסק החבל וקשרו או שקשר חבל בדלי או שקשר רסן בהמה הרי זה פטור וכן כל כיוצא באלו הקשרים שהן מעשה הדיוט וכל אדם קושר אותן לקיימא, וכל קשר שאינו של קיימא אם קשרו קשר אומן הרי זה אסור.

3. הקדמה למשנה ברורה סימן שיז

בגמרא אמרינן דיש כאן ג' חלוקות אחד חייב חטאת ואחד פטור אבל אסור ואחד מותר לכתחלה ולשיטת הרי"ף והרמב"ם והמחבר דסתם כותיהו דינא הכי דאם הוא קשר של קיימא כגון שדרכו שיהיה כך לעולם [דהיינו שאינו קוצב זמן בדעתו להתירו והוא קשר שעשוי להתקיים תמיד] והוא ג"כ מעשה אומן חייב חטאת ונתבאר לקמן בסוף הסעיף בהגה מה הוא מעשה אומן ואם הוא קשר של קיימא ואינו מעשה אומן ואינו קשר של קיימא פטור אבל אסור אינו מעשה אומן ואינו קשר של קיימא מותר לכתחלה ודעת רש"י והרא"ש וש"פ דלא תלי כלל בעצם הקשר אם הוא מעשה אומן אלא דעיקר החילוק הוא דאם הוא קשר של קיימא דהיינו שדרכו שישאר כך לעולם וכן"ל חייב חטאת ואפילו אם הוא מעשה הדיוט ואם אין דרכו לקושרו רק לזמן פטור אבל אסור דדמי קצת לשל קיימא ואפילו אם הוא מעשה הדיוט ואם דרכו להתירו באותו יום מותר לכתחלה אפילו הוא מעשה אומן דאין שם קשר עליו וי"א דכל מי שדרכו להתיר בתוך שבעה ימים הוי כמו שדרכו להתיר באותו יום ומעתה יבוארו דברי המחבר והרב על נכון:

4. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שיז

סעיף א

* <א> הקושר (א) קשר של קיימא, והוא מעשה אומן, חייב, כגון: (ב) קשר הגמלים * (ג) וקשר הספנים וקשר רצועות מנעל וסנדל שקושרים הרצענים (ד) בשעת עשייתן וכן כל כיוצא בזה, אבל הקושר קשר ש"ק ואינו מעשה אומן, פטור. הגה: <ב> ויש חולקים שסבירא להו (ה) דכל קשר ש"ק, אפילו של הדיוט, חייבין עליו (רש"י והרא"ש ור' ירוחם וטור). וי"א שכל קשר שאינו עשוי להתיר (ו) באותו יום עצמו, א מקרי של קיימא (כל בו והגה"מ פ"י) ויש מקילין לומר ב דעד שבעה ימים לא מקרי של קיימא (טור ומרדכי) (וע"ל סימן שי"ד ס"י). וקשר * שאינו ש"ק ואינו מעשה אומן, מותר לקשרו לכתחלה, הגה: וכן לענין התרתו * (ז) דינו כמו לענין קשירתו (טור), (ח) כיצד: נפסקה לו רצועה וקשרה, נפסק החבל וקשרו, או שקשר (ט) חבל בדלי * או שקשר רסן בהמה, הרי זה פטור וכן כל כיוצא באלו הקשרים שהם מעשה הדיוט וכל אדם קושר אותם לקיימא. וכל קשר (י) שאינו של קיימא, אם קשרו קשר אומן הרי זה אסור; ג ולצורך מצוה, כגון (יא) שקושר למדוד אחד משיעורי התורה, (יב) מותר לקשור קשר (יג) שאינו של קיימא. הגה: [א*] וי"א (יד) דיש ליזהר שלא להתיר שום קשר שהוא שני קשרים זה על זה, ד דאין אנו בקיאים איזה מקרי קשר של אומן דאפילו בשאינו של קיימא אסור לקשרו וה"ה להתירו, וכן נוהגין (הגהות אלפסי פרק אלו קשרים); ומ"מ נראה דבמקום צערא אין לחוש ומותר להתירו, דאינו אלא איסור דרבנן ובמקום צער ו לא גזרו. והא דבעינן ב' קשרים זה על זה, היינו כשקושר ב' דברים ביחד, אבל אם עשה קשר * בראש אחד של חוט או משיחה, * (טו) דינו כשני קשרים (סמ"ג).

5. ביאור הלכה סימן שיז

* הקושר וכו' - . . . אך זה אתפלא על הט"ז שכתב דלדעת הרא"ש והטור הכל תלוי בדעת האדם הקושר לחוד דאם דעתו שישאר כן לעולם הוי קשר * ואם לזמן הוא פטור ואסור ואם דעתו להתירו ביומו מותר לכתחלה ע"ש ולפ"ז אפילו בקשר הגמלין והספנים גופא או בקטרי דאושכפי אם דעתו בעת הקשר להתירו ביומו אין עליו שם קשר כלל אפילו עשהו אושכפי בעצמו ולפענ"ד צע"ג בזה דנראה דקשר שדרכו של העולם לעשותו בקביעות לא אזלינן בתר מחשבת הקושר לבטל שם קשר ממנו ומה דמצייר הגמרא במנעל בקשר דרבנן ובסנדל בקטרי אינהו היינו באותן האנשים שדרכן שאין עושין הקשר שלהן בקביעות רק לפי שעה וזה דמי לענין חיובא לסנדל דנפקי ביה בי תרי דמוכח שם דלא מקרי קשר והיינו אפילו אם עשהו חזק כעין קטרא דאושכפי כדמוכח שם בגמרא עי"ש ברש"י ומטעם דלאנשים כאלו אין דרך של הקשר הזה להתקיים משא"כ בעניננו לענין אושכפי שדרך כל העולם שעושין קשר ע"ז בקביעות והוא ג"כ עשהו חזק כראוי לא אזלינן בתר דעתו שהוא חושב להתירו ביומו ויתבטל ע"ז שם קשר ממנו ומדברנן לא מיבעיא לי דאסור בזה וכמו שהביא המ"א בשם הכל בו וכ"כ בספר יראים דקשר אפילו שאינו ש"ק שדרכו של האדם להמלך לפעמים שישאר כך אסור ונראה דבענין שלנו שדרך כל העולם לעשותו לקביעות לא אזלינן בתר דעתו ומדאורייתא אסור ואח"כ מצאתי שכן כתב בספר בית מאיר שנראה לו כן ברור ובזה יתורץ קושית הפמ"ג למה אין עושין ציצית בשבת יחשוב שלמ"ש יתירו מיד עי"ש שנדחק בזה מאד ולדברינו ניחא וגם קושית הגרע"א שהקשה על סוגיא דעירובין ק"ג גבי נימא במקדש דהוא לדבר מצוה יחשוב להתירו במוש"ק ולדברינו דהוא איסור דאורייתא ניחא וכאשר תעיין היטב בדברי רש"י בכמה מקומות בסוגיא זו דף קי"ב תמצא כדברינו אך לענין איסור הוא ברור ופשוט דאסור ואפילו בחבל דגרדי איתא בגמרא דגזרו חז"ל שמא יבוא להתיר בחבל דעלמא וכ"ש בזה:

6. תוספות מסכת עירובין דף צז עמוד א

אביי אמר ר"י לטעמיה כו' - . . . ומכאן אר"ת דאין צריך בכל יום להתיר קשר תפילין ולחזור ולקשור בשעה שמניחן כגון שהיה אומר רבינו אליהו דא"כ חדשות אמאי אסר הכא משום קשירה הא לא הוי קשר של קיימא ומה שהביא רבינו אליהו ראייה מדאמר בסוף הקומץ רבה (מנחות דף לה:): תפילין מאימתי מברך עליהן משעת הנחה עד שעת

קשירה לאו היינו קשירה ממש אלא קשירה דהתם היינו הידוק כמו שליא קשורה בוולד (נדה דף כו:): וכן קשורה בו ככלב (ע"ג דף ה.).

7. מרדכי מסכת חולין פרק הכל שוחטין [רמז תקעא]

ומיהו נראה דביו"ט שאין יכול לשחוט סכינו דמותר לקשור בגד על הפגימה ולשחוט בה:

8. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שיז

סעיף ה

* עניבה מותר, דלאו קשר הוא. הגה: <ז> ואפילו אם עשה קשר אחד למטה, (כט) טו נוהגין בו היתר (אגור).

9. משנה ברורה סימן שיז

(כט) נוהגין בו היתר - וכתבו האחרונים הא דנוהגין היתר בקשר אחד למטה היינו דוקא כשעשוי להתיר בו ביום ומשום דע"י עניבה ע"ג קשר עדיין אינו נקרא מעשה אומן [יח] אבל אם היא לקיימא על איזה זמן כגון בלולב וכיוצא בו אסור לעשות קשר למטה אלא עניבה בלבד ורשאי לעשות שתי עניבות זה ע"ג זה וכן יש לנהוג:

10. רמב"ם הלכות שבת פרק י

הלכה ח

הפותר חבלים מן ההוצין ומן החלף או מחוטי צמר או מחוטי פשתן או חוטי שיער וכיוצא בהן הרי זה תולדת קושר וחייב, ושיעורו כדי שיעמוד החבל בפתילתו בלא קשירה שנמצאת מלאכתו מתקיימת, וכן המפריד את הפתיל הרי זה תולדת מתיר וחייב, והוא שלא יתכוין לקלקל בלבד ושיעורו כשיעור הפותר.

11. תלמוד בבלי מסכת ביצה דף לא עמוד ב

אמר שמואל: חותמות שבקרקע - מתיר, אבל לא מפקיע ולא חותך. שבכלים - מתיר, ומפקיע, וחותר.

12. רש"י מסכת ביצה דף לא עמוד ב

אבל לא מפקיע - החבל, לסתור עבותו וגדילתו.

13. תלמוד בבלי מסכת שבת דף עד עמוד ב

הקושר והמתיר. קשירה במשכן היכא הוא? אמר רבא: שכן קושרין ביתדות אהלים. - (קושרים?) + מסורת הש"ס: [א"ל אביי] + ההוא קושר על מנת להתיר הוא! אלא אמר אביי: שכן אורגי יריעות שנפסקה להן נימא קושרים אותה. - אמר ליה רבא: תרצת קושר, מתיר מאי איכא למימר? וכי תימא: דאי מתרמי ליה תרי חוטי קיטרי בהדי הדדי, שרי חד וקטר חד - השתא לפני מלך בשר ודם אין עושין כן, לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא עושין! אלא אמר רבא ואיתימא רבי עילאי: שכן צדי חלזון קושרין ומתירין.

14. תוספות מסכת שבת דף עג עמוד א

הקושר והמתיר - צ"ע אי מיחייב במתיר שלא על מנת לקשור אי לא ומדלא תני ליה כדתני מוחק ע"מ לכתוב אין לדקדק דהכי נמי לא קתני סותר ע"מ לבנות ובפ' במה מדליקין (לעיל לא:) אמרינן בהדיא דבעינן סותר ע"מ לבנות ולפי מה שפירש רש"י בגמרא (דף עד:) דאי מתרמי ליה תרי קיטרי בהדי הדדי בשני חוטין זה אצל זה שרי חד ומניח חד משמע דמיחייב בלא על מנת לקשור ולשון קטר לא משמע כפירושו אבל ר"ח פירש וכן משמע בירושלמי כשנפסק חוט בשני מקומות ונקשר מתירין ב' הקשרים ומשליכין לחוץ האמצעי וחוזרין וקושרין שתי הראשים זה בזה ואין בו אלא

קשר א' ולפי זה משמע דבעי מתיר ע"מ לקשור והא דלא תני ליה במתיר ובסותר פירשתי בפרק ב' (דף לא:) ד"ה וסותר.